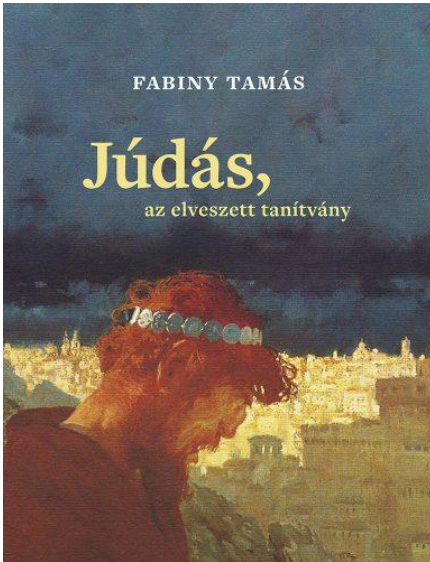

Könyvajánló

Fabiny Tamás: Júdás, az elveszett tanítvány

Budapest, Luther Kiadó, 2023 (208 oldal)

ISBN: 978-963-380-254-0

Aki ismeri Fabiny Tamás publikációit, figyelemmel kíséri nyilatkozatait, internetes bejegyzéseit, azt nem éri meglepetésként, hogy Júdásról szóló könyve mennyire szabadon lépi át a határokat. Vagy talán még pontosabb, ha úgy fogalmazunk, milyen meggyőző módon mutatja be, hogy valójában nincsenek határok teológia és képzőművészet, képzőművészet és zene, zene és irodalom között. E merész, de mégis szakavatott határátlépések közös pontja ebben az esetben Júdás személye, de a könyvet lapozgatva óhatatlanul eszünkbe jut, még hány bibliai személyhez kapcsolódva lehetne készíteni hasonló kiadványokat...

Merész szakavatottságot említettem, ami persze nem megy előzmények nélkül. Csak akkor sikerülhet, ha alaposan felkészülünk egy témából és tisztában vagyunk minden nehézséggel és a buktatókkal, ami feladatunkban akadályozhat bennünket. Ezeket járja végig a szerző, és kísérhetjük el őt ezen az úton, ha a könyvet elejétől a végéig olvassuk, de akkor sem fogunk csalódnni, ha valahol felütve kapcsolódunk bele gondolatmenetébe. Bármelyik lehetőséget választjuk is, előbb-utóbb érdemes lesz az első hatvan oldalt elolvasnunk, mert itt fogjuk megtalálni, miért éppen így beszél Fabiny Júdásról, és milyen céllal teszi ezt. Ebben a – mondjuk így – terjedelmes-tartalmas bevezetésben minden olvasó számára egyértelművé válik, mennyire terhelt és ehhez képest mennyire megragadhatatlan a Jézust átadó tanítvány személye. Talán furcsállhatjuk, hogy nem a bibliai szövegek mint elsődleges források vizsgálata kerül a kötet elejére, de jó oka van ennek, ugyanis gyorsan belátjuk, hogy a Júdásról alkotott ismereteinket valójában nem ezek a beszámolók határozzák meg, hanem sokkal inkább az egyházatyák kiszínezett, majd a hatástörténetben tovább burjánzó Júdás-képe. Noha kétségtelen tény, hogy már az evangéliumi hagyományban bekövetkezik a karakter átalakulása (36–60. o.), amelyet értelmezhetünk kiegészítésként, az adott evangélium teológiai koncepciójának következményeként, vagy éppen az evangélisták kutatómunkájának eredményeként. Márk evangéliumában Júdás még meglehetősen átlagos, szürke alakja a tanítványi körnek,

Máténál már az anyagi haszonszerzés is megjelenik tette mozgatórugójaként, és tetteivel Zakariás próféciját is betölti. Lukács árulónak nevezi, akibe belement a sátán, és ezzel részesévé vált annak a kozmikus küzdelemnek, amelyben a rossz, vesztes oldalára állt. Jánosnál már a kezdetektől romlott, démoni személyiség, akinek árulása prognosztizálható, és aki a Jézust elfogni érkező zsidókból és rómaiakból álló csoport irányításával valójában a Fiú életére törő gonosz erőket egységesíti. És aki, noha vezetőjévé akart válni ennek az erőnek, csupán statisztá lehetett, hiszen nincs szüksége a csókjára, mert Jézus maga lép elő, és fedi fel kilétét.

Ilyen előzmények után nem lepődhetünk meg Júdás szerepe, személye értelmezésének hatástörténetén. A későbbi korokban Júdás vonásai még élesebbé, torzabbá és gonoszabbá válnak, sőt forrásaink túlvilági szenvedéseiről is háttorzongató beszámolókkal egészítik ki az egyébként sem túl vidám képet. Az viszont kifejezetten megdöbbenő végigkísérve ezt a folyamatot, hogy a keresztyénség álruhájába bújva az elmúlt évszázadoknak sikerült a legrosszabbat kihoznia ebből a történetből és Júdás alakjából. A Júdásra épülő ellenségkép, az ezzel kéz a kézben járó antiszemitizmus, bizonyos embercsoportok megbélyegzése nyomasztó terhet helyez a ma magukat Krisztus követőinek vallók vállára, amit nem lehet annyival elintézni, „rég volt, tán igaz se volt”. Ezzel párhuzamosan, mintegy az egyház mainstream tanításának ellenhatásaként vagy azzal párhuzamosan már az ókorban megjelennek olyan tanúságtevők is, akik pozitívan szemlélik Júdás alakját, Jézus történetében betöltött szerepét, sőt a két alak alkalmanként helyet is cserél, Jézus válik negatív karakterré. Ez a tendencia – valahol érthető módon –, a zsidó irodalomban is megjelenik, egyfajta válaszként a zsidóságot gonoszként, Jézus gyilkosaként bűnbakká tevő attitűddel szemben. Végül említést kell tennünk még egy jelenségről, amely a keresztyénségen belül tűnik fel. Számos író, művész veszi észre, ha őszintén magunkba tekintünk, és saját személyünket a Krisztus által eléink tartott tükörben szemléljük, akkor mi sem kérdeznénk mást, mint a többi tanítvány az utolsó vacsorán: lehet, hogy én magam árulom el? És valóban, könnyen Júdássá válhatunk, sőt, ha egészen őszinték vagyunk magunkhoz, akkor sok esetben még rosszabbak is vagyunk nála. Ezzel Júdás persze nem válik még pozitív hőssé, ugyanakkor bűnössége ráirányítja a figyelmünket saját bűneinkre, és ebben a pillanatban már elítélni sem olyan könnyű őt.

A könyv utolsó fejezete (177–188. o.) vetheti fel a legtöbb kérdést az olvasóban. Miközben nem kétséges, hogy Júdás alakja valóban a hatástörténet fogságában van, és ez szükségszerűen részvétet válthat ki bennünk – ami lássuk be, sokkal keresztyénibb magatartás, mint a gyűlöletnek bármilyen formája, az már nem jelenthető ki ekkora bizonyossággal, hogy ez Júdás felmentéséhez kellene elvezessen bennünket, kiszabadítva Júdást a bűnös szerepéből (vö. 177. o.). Bizonyosan számos enyhítő körülményt találhatunk bűnét kisebbítendő: tekinthetünk Júdásra tragikus hősként, szánni való szerencsétlenként, aki ki volt szolgáltatva a körülményeknek vagy a sátánnak/determinált sorsának, esetleg félreértések áldozata lenne csupán, vagy hovatovább Isten akaratának végrehajtója. De ez a kép vajon

jobban megfelel a valóságnak? Nem kockáztatjuk-e meg ezzel a felmentéssel, hogy az evangéliumok ábrázolását tesszük hiteltelenné, de legalábbis az abban festett képet megkérdőjelezhetővé?

Júdás alakja, ahogyan szerepe a passióban, a könyv elolvasása után is titokzatos marad. Mégis érdemes beszerezni Fabiny Tamás könyvét. Nem csupán azért, hogy Júdás évszázadokon átívelő megítélésén keresztül szembesüljünk az egyház hibáival, tévedéseinek következményével – noha ez is szükséges –, hanem sokkal inkább azért, hogy megfogalmazzuk és feltegyük az elveszett tanítványhoz, történetéhez kapcsolódó saját kérdéseinket. Ha pedig kicsit eltávolodunk a könyv témájától és általában a valóban szemet gyönyörködtető külalakjára, az ebben rejlő lehetőségekre tekintünk, akkor egyértelművé válhat mindannyiunk számára, milyen gazdagságtól, mennyi kiváló lehetőségtől esünk el azzal, hogy lelkészi munkánkban református puritánságunkra vagy a képek idegen voltára hivatkozva egyházi/gyülekezeti gyakorlatunkban lemondunk a képzőművészet kínálta lehetőségekről. Fabiny Tamás könyve kiválóan bemutatja, hogyan lehet ezt a műfajt professzionálisan művelni, hogyan segíthet megérteni a szöveget egy kép vagy egy film, illetve miként vezetheti tovább saját gondolatainkat, ha nem Tik-Tok üzemmódban, hanem valóban rászánva az időt merülünk el egy képzőművészeti alkotás szemlélésében.

Dr. Kókai-Nagy Viktor (Debrecen/Komárno)